

УДК 241.2

БАЗИСНІ ПРИНЦИПИ ХРИСТИЯНСЬКОЇ ЕТИКИ

О.В. Єськова, аспірант кафедри філософії ХНПУ ім. Г.С. Сковороди

У даній статті надані світоглядні основи християнської етики та окреслені її базисні принципи. Самими основами християнської етики є дві заповіді сформульовані в Новому Заповіті, що є квінтесенцією десяти заповідей Старого Заповіту, які також є аксіологічними принципами християнської етики як і заповіді Блаженства, висловлені в Нагірній проповіді. Загальним Законом християнської етики є Бог воплощений – Ісус Христос, який є як трансцендентним мірилом і аксіологічним зразком так і самим джерелом законів етики які непорушні та трансцендентні як і Він Сам. Сама ж християнська етика є не тільки системою теоретичних принципів, а певним способом життя належним християнам. Особливим місцем в християнській етиці є вчення о семи смертних гріхах і їх вплив на душу і тіло людини. Практичним застосуванням етики є і аскетика, як боротьба з пристрастями і розвиток чесноти.

Ключові слова: християнська етика, есхатологія, моральна свобода, аксіологія, аскетизм, духовність.

У кожної людини існує загострена потреба в ідейній визначеності, в розумінні основних стратегічних цілей розвитку суспільства, в головних життєвих орієнтирах, які давали б відчуття ясності, здатності оцінювати навколишні явища, відокремлювати головне від другорядного, дійсно корисне і потрібне для суспільства і людини на даному етапі від помилкового, шкідливого і небезпечного. У зв'язку з цим проблема цінностей і ціннісних орієнтацій є особливо актуальною не тільки в теоретичному плані, але і в практичному значенні.

Дослідниками християнської етики були: Ф. Аквінський, Абельяр, Г.С. Сковорода, Е. Кант, Ф. Ніцше, А.С. Хомяков, І.В. Киреєвський, В.С. Солов'йов, С.Л. Франка, М.О. Лоський, С. і Є.М. Трубецькі, П.А. Флоренський, С.Н. Булгаков, Н.А. Бердяєв, А.Ф. Лосєв та багато інших.

Проблема формування духовно-ціннісних орієнтацій людини актуалізується і в зв'язку з пошуком виходу самої людини з дезінтеграційного стану. Цей вихід з кризи не може бути швидким через складність причин, що лежать в його основі. Основний час, що визначає період переходу до стабільності, буде пов'язано з періодом формуванням

християнських суб'єктивних якостей людини, нового рівня його духовності. Ця обставина визначає зусилля вчених, спрямованих на пошук концепції формування такого типу особистості, стрижнем якої мала б стати нова система цінностей. В. П. Тугарінов писав, що «рішення проблеми цінностей, якщо воно хоче бути ефективним, а не формальним, має бути тісно пов'язане з вирішенням проблем особистості, з вивченням особистісних цінностей» [7].

Християнство виробило і свою систему етики. Охарактеризувати цю систему можна на прикладі вищих етичних ідеалів. Вищим етичним ідеалом є Абсолют. Ідеали у повсякденному житті є малозначущими. Християнська етика, як і будь-яка інша релігійна етика, спрямована на єднання зі надчуттєвий Абсолютом. Християнські етичні принципи ґрунтуються на вченні Біблії як книги, що виражає волю Бога по відношенню до людини. Людська воля вражена гріхом, тобто опором волі Бога. Воля Божа полягає в тому, щоб «Любити Господа Бога твого всім серцем твоїм і всією душею твоєю і всією думкою твоєю, і любити ближнього твого, як самого себе» (Мф. 22: 36-40) [1]. Норми християнської етики розглядаються як вихідні з Абсолюту, тому вони безумовні, незмінні, вічні. Ними не можна нехтувати ні за яких обставин, вони освячені вищим авторитетом. Якщо людина і відчуває при дотриманні релігійних етичних норм щастя і радість, то це не мета етики, а засіб для досягнення вищої мети даної етичної традиції. Чуттєве задоволення або незадоволення розглядається негативно, як перешкода на шляху досягнення потойбічного – Абсолюту [5]. Сама етика є наукою про мораль. Джерелом же християнської моралі є сам Бог, який виступає як втілення морального добра і чесноти, а зло і аморальність суспільства пояснюються «гріхопадінням» людини. Бог до того ж виступає і як єдиний критерій морального. Той чи інший вчинок є добром чи злом тому, що він відповідає або суперечить «сутності» або волі Бога [6]. Сам же Бог виступає в якості моральної санкції, тобто є єдиним авторитетом при оцінці моральності вчинку. Джерелами морального в християнській етиці є: Св. Письмо, Св. Передання, вчення Церкви, засноване на згодному тисячолітньому

соборному релігійному досвіді святих Отців Церкви і моральних зразках святих подвижників. Вищим моральним зразком є Божественного Засновника християнства, Господа нашого Ісуса Христа, Богочоловіка. Моральне Богослов'я ґрунтується на вірі в непогрішний Божественний авторитет Одкровення, а тому і богословські істини – безсумнівні. Моральна ж філософія спирається на обмежені знання, набуті силами людського розуму, на підставі спостережень, дослідів, міркувань і висновків окремих різних філософів і вчених, а тому філософські істини носять лише гіпотетичний, проблематичний і відносний характер, і приречені на неодмінну невдачу (безплідна) в справі вирішення непостіжних людському розуму питань. «Без Мене не можете робити нічого» – сказав Христос (Ів 15: 5) [1]. Перевага Морального Богослов'я перед моральною філософією стає безспірне, коли ми згадаємо, що жоден філософ-мораліст не надав і не може уявити в своєму житті істинно-морального ідеалу. У моральному ж Богослов'ї дається вічно-живий ідеал Боголюдини-Христа, а в численному зібранні святих, які жили за законами християнської моралі, даються різноманітні приклади здійснення святості. Догмати в християнській етиці мають орієнтувальну роль, бо «без віри неможлива стійка моральність. Пошкодження догматичного свідомості часто призводить до пошкодження в області моральної» [8]. В християнстві віра є містикою, а догмат її з'єднанням з християнською етикою, [4] а самі ці три елемента неможливо розірвати. Неперевершена і виняткова велич християнської моральності полягає в тому, що вона має не тільки істинний закон і благодатну допомогу до його виконання, але і володіє живим ідеальним зразком і найдосконалішим особистим прикладом морального життя в особі Свого Законодавця і нашого Спасителя – Господа Ісуса Христа. Сам Спаситель заповідав нам прагнути до цього «*совершеннейшого*» Ідеалу: «Будьте досконалі, як досконалий Отець ваш Небесний» [1] і «Я і Отець – одно» [1]. очний і повний моральний образ Ісуса Христа, що володіє безкінечності досконалістю – неможливо вичерпати людськими словами. Для цього, кажучи словами св. Апостола і Євангеліста Іоанна Богослова, «якщо

написати про те докладно, то, думаю, і сам світ не вмістив би написаних книг» (Ів. 21:25) [1]. Тому, відзначимо лише найбільш вражаючі властивості Особистості Спасителя. Перш за все безмежну Його Любов, моральну свободу і пресвяте досконалість. Закон Божий був постійно в серці Ісуса Христа, і виконання цього закону, навіть до смерті, було основою всієї Його життя і діяльності. Вся Його життя на землі була як би безперестанної молитвою: думками, почуттями, словами, вчинками. Всеціла відданість волі Божій – «Хай буде воля Твоя» – ось що заповідав Спаситель і нам, як основну «молитву Господню» [1]. Остання молитва на хресті перед смертю була: «Отче, в руки Твої віддаю дух Свій». З повного, цілковитого злиття людської волі з волею Бога Отця впливало і чудова властивість людської природи Христа – безгрішність. У повному і всецілому переказі свою волю волі Божій і полягає шлях до безгрішності для всіх людей. На лагідність і смиренність, як основні риси Своєю Святості, вказував Сам Спаситель: «Візьміть ярмо Моє на себе і навчіться від Мене, бо Я лагідний і смиренний серцем, і знайдете спокій душам вашим» (Мт. 11:29) [1]. Згідно з християнським вченням (заснованому на Божественному Одкровенні), світ і людина були створені потенційно здатними до безмежного досконалості. Зло не було в самій сутності природи світу. Воно з'явилося пізніше, випадково, але звичайно, ця «випадковість» була передбачена Богом в одвічної рада Пресвятої Трійці. Як же з'явилося зло? Про це нам відповідає Одкровення Божої в біблійній розповіді про гріхопадіння перших людей, родоначальників всього людського роду. Зло стало наслідком гріха! Гріх же полягав у порушенні благої волі Бога – свободою волі людини. Повний торжество добра і справедливості пов'язується або з потойбічним життям, або з настанням «Царства Божого».

У західній традиції етика християнства займала домінуюче положення в культурі з IV до XIII ст. Принципи християнської етики отримали широку популярність. У найбільш яскравому вигляді вони узагальнені в Нагірній проповіді Ісуса Христа. Вихідні від Бога моральні цінності християнської

етики абсолютні. Їх основний принцип – всеосяжна, всепоглинаюча і всепроникна любов Бога до людини, людини до Бога і людини до людини. Людина – це дитя Бога, і він освячений цією спорідненістю, є вищою цінністю сам по собі. Пафос християнської етики був втілений в поняттях: милість, борг, жертовність. З цих цінностей виростала середньовічна негативна і байдужа оцінка всіх цінностей реального світу – багатства, корисності, щастя, – якщо вони відокремлені від надчутливої цінності. Життя розглядалася як підготовка для переходу з грішної землі в вічний град Божий. Раннє і середньовічне християнство проголошувало багатство джерелом вічних мук; прирікало багату людину на прокляття. Зможній людині буде важче увійти в царство Бога, ніж бідному. На Заході вже в епоху Ренесансу і Реформації християнська етика поступає своє панівне місце етиці чуттєвості, утилітарності, нігілізму [5]. Етика протестантизму проголошує вміння робити гроші ознакою Божої милості. У наступні століття зростання протестантизму супроводжувався зростанням капіталізму. Православ'я в ході історичного розвитку прийшло до розуміння, що ні торгівля, ні прибуток, ні багатство самі по собі засуджуватися не можуть. Але якщо прагнення до прибутку стане головною метою, то воно поневолить людини, зробить його рабом речей.

Особливо стоїть вчення о семи смертних гріхах (*peccata capitalia*) боротьба з цими гріхами йде через аскетичні прийоми, які не тільки притаманні ченцям, а й являються елементами повсякденному житті кожної людини, і не тільки щоб очистити себе від них, але й «самому почати бути по новому» [3]. Велике місце в ній займає вчення про винагороду праведників і покарання грішників, яке християнські богослови пов'язують із загибеллю цього світу. Вчення про долю світу укладено в християнській есхатології, яка розглядає як антиномію буття, так і кончину всесвіту, і це вчення також є базисним поняттям в християнській етиці [2].

У суспільстві моральна орієнтація займає одне з головних місць в будь-якому виді діяльності. Саме православ'я формувало дану орієнтацію.

Християнська моральність перетворилася в культурну традицію. Співвідношення загальнохристиянських і загальнолюдських цінностей, безпосередньо співвідносяться з міжіндивідуальними і міжгруповими відносинами, воно являється потужним стимулом до переоцінки і демонтажу старої системи ціннісних регуляторів суспільних відносин. Ціннісна перебудова в свідомості молоді відбудеться тільки в тому випадку, якщо знову сформується система цінностей, дійсно проявить свою змістотворчу і ціленаправляючу роль, стане регулятором системи соціальних відносин, результатом яких являється єдність благополуччя суспільства і особистості. Отже, християнська етика є і системою теоретичних принципів, і способом життя належним християнам. Основним підґрунтям християнської етики є дві заповіді сформульовані в Новому Заповіті, які є змістом десяти заповідей Старого Заповіту. Ці дві заповіді також є аксіологічними принципами християнської етики як і заповіді Блаженства, висловлені в Нагірній проповіді. Мірилом християнської етики є Бог – Ісус Христос, який є аксіологічним зразком і самим джерелом законів етики.

Література

1. Библия. М., 2000. 567 с.
2. Булгаков С. Невеста Агнца. Париж 1946, С.508.
3. Ильин И.А. Путь духовного обновления. М., 1993. С.135.
4. Новоселов М. Догмат, этика и мистика в составе христианского вероучения. М.,1995. С.13-16.
5. Осипов А.И. Путь раз ума в поисках истины. М., 2002. С.23.
6. Св. Иоанн Дамаскин. Точное изложение православной веры. М., 2002. С. 212.
7. Угринович Д.М. Психология религии. М., 1986. С. 12.
8. Шаргунов А. Догмат в христианской жизни. М., 1990. С. 14-25.

БАЗИСНЫЕ ПРИНЦИПЫ ХРИСТИАНСКОЙ ЭТИКИ

Е.В. Еськова

В данной статье предоставлены мировоззренческие основы христианской этики и очерчены ее базисные принципы. Самими основами христианской этики являются две заповеди сформулированных в Новом Завете, являющимися квинтэссенцией десяти заповедей Ветхого завета, которые также являются аксиологическими принципами христианской этики также как и заповеди Блаженства высказанные в Нагорной проповеди. Всеобщим Законом христианской этики является Бог воплощенный- Иисус Христос, который есть как трансцендентным мерилom и аксиологическим образцом так и

самими источником законов этики которые незыблмы и трансцендентны как и Он сам. Сама же христианская этика является не только лишь системой теоретических принципов, а определенным способом жизни подобающий христианам. Особым местом в христианской этике стоит учение о семи смертных грехах и их влияние на душу и тело человека. Практическим применением этики является и аскетика, как борьба со страстями и развитие добродетели.

Ключевые слова: христианская этика, эсхатология, нравственная свобода, аксиология, аскетизм, духовность.

BASIC PRINCIPLES OF CHRISTIAN ETHICS

E. Eskova

This article provides the world outlook of Christian ethics, which are based on the analysis of Christian ethics researchers. The article outlines the main basic principles of Christian ethics through the prism of philosophical anthropology, in contrast to which Christian ethics is not so much a system of theoretical principles as a certain way of life appropriate to Christians. This way of life must be based on the two commandments formulated in the New Testament, which are the quintessence of the Ten Commandments of the Old Testament, which are also the axiological principles of Christian ethics as well as the Beatitudes stated in the Sermon on the Mount. The Universal Law of Christian ethics is God incarnate-Jesus Christ, who is both a transcendental measure and an axiological model and the very source of laws of ethics that are unshakable and transcendental like Himself. All moral demands of Christian ethics are based on the saving actions of God, and therefore can only be understood in the context of the history of salvation. The work of salvation, carried out by Christ, not only precedes moral obligations, but also makes possible their very fulfillment. All manifestations of moral life are inseparable from religion in its cult and pious aspects, and these are the means by which moral life expresses itself. Christian ethics also raises questions of criteria of good and evil, the meaning of life, truth, the appointment of a person, raises the problems of justice, due and others. Also the manifestation of Christian ethics is asceticism, as struggle with passions and the development of virtue, both in a single person and in society as a whole. A special place in Christian ethics is the doctrine of the seven deadly sins and their influence on the soul and body of man.

Key words: Christian ethics, eschatology, moral freedom, axiology, asceticism, spirituality.